

Utbildningsutskottets betänkande 2018/19:UbU17

Frågor om otillåten spridning av nationella prov och om att införa särskilda regleringar för idrottsgymnasier

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om Skolverkets och Skolinspektionens arbete mot otillåten spridning av nationella prov till handlingarna och avstyrker en motion om digitaliserade nationella prov. Regeringen delar Riksrevisionens bedömningar av myndigheternas arbete för att förhindra otillåten spridning av nationella prov under granskningsperioden. Enligt vad som framgår av granskningen är flertalet av de brister som konstaterats åtgärdade och vidare utredningsinsatser pågår för att ytterligare utveckla myndigheternas arbete för att förhindra och åtgärda otillåten spridning i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer. Vidare ska de nationella proven digitaliseras fr.o.m. 2022, vilket enligt regeringen kommer att minska risken för otillåten spridning. Regeringen avser därför inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av granskningen.

I betänkandet finns en reservation (M, KD).

Vidare föreslår utskottet med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen ett tillkännagivande till regeringen.

- Regeringen bör utreda möjligheterna att införa särskilda regleringar för idrottsgymnasier som möter olika idrotters behov och förutsättningar och som möjliggör kombinationen elitidrott och gymnasiestudier.

Behandlade förslag

Regeringens skrivelse 2018/19:110 Riksrevisionens rapport om Skolverkets och Skolinspektionens arbete mot otillåten spridning av nationella prov.

Ett yrkande i en följdmotion.

Ett utskottsinitiativ enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen om möjligheten att kombinera gymnasieutbildning med elitsatsning i idrott.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Otillåten spridning av nationella prov	6
Digitaliserade nationella prov.....	13
Möjligheter att kombinera gymnasieutbildning med elitsatsning i idrott	15
Reservation	18
Digitaliserade nationella prov, punkt 2 (M, KD).....	18
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	19
Skrivelsen.....	19
Följdmotionen	19

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Nationella prov

1. Otillåten spridning av nationella prov

Riksdagen lägger skrivelse 2018/19:110 till handlingarna.

2. Digitaliserade nationella prov

Riksdagen avslår motion

2018/19:3088 av Kristina Axén Olin m.fl. (M).

Reservation (M, KD)

Utskottsinitiativ

3. Möjligheter att kombinera gymnasieutbildning med elitsatsning i idrott

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör utreda möjligheterna att införa särskilda regleringar för idrottsgymnasier som möter olika idrotters behov och förutsättningar och som möjliggör kombinationen elitidrott och gymnasiestudier och tillkännager detta för regeringen.

Stockholm den 4 juni 2019

På utbildningsutskottets vägnar

Gunilla Svantorp

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (L), Kristina Axén Olin (M), Pia Nilsson (S), Maria Stockhaus (M), Patrick Reslow (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Christensson (C), Daniel Riazat (V), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Robert Stenkvist (SD), Gudrun Brunegård (KD), Tomas Kronståhl (S), Michael Rubbestad (SD), Mats Persson (L), Mattias Vepsä (S) och Mats Berglund (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Otillåten spridning av nationella prov

Riksrevisionen har granskat Skolverkets och Skolinspektionens arbete mot otillåten spridning av nationella prov. Resultatet av granskningen redovisas i granskningsrapporten Otillåten spridning av nationella prov – vad gör Skolverket och Skolinspektionen? (RiR 2018:34). Riksdagen överlämnade Riksrevisionens rapport till regeringen den 19 december 2018.

En skrivelse från regeringen med anledning av granskningsrapporter ska lämnas till riksdagen inom fyra månader från det att regeringen tagit emot rapporten. Skolverket och Skolinspektion har yttrat sig över rapporten (U2018/03059/GV).

Representanter från Riksrevisionen informerade vid ett sammanträde den 2 maj 2019 utskottet om granskningsrapporten.

Möjligheten att kombinera gymnasieutbildning med elitsatsning i idrott

Vid utskottets sammanträde den 9 april 2019 väcktes frågan om ett utskottsinitiativ om att säkerställa fortsatta möjligheter att kombinera gymnasieutbildning med elitsatsning i idrott av ledamöterna för Moderaterna med åberopande av deras initiativrätt i enlighet med 9 kap. 16 § riksdagsordningen (prot. 2016/17:30 5 §). Utskottet beslutade att inhämta information om frågan från Skolverket.

Representanter från Skolverket informerade vid ett sammanträde den 25 april 2019 utskottet om bakgrunden till och regelverket i frågan om gymnasiala idrottsutbildningar.

Utskottets överväganden

Otillåten spridning av nationella prov

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelse 2018/19:110 till handlingarna.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Riksrevisionen har granskat Skolverkets och Skolinspektionens arbete mot otillåten spridning av nationella prov under perioden 2015 t.o.m. augusti 2018. Enligt Riksrevisionens granskning har det funnits brister i Skolverkets arbete med att förebygga och hantera risker för otillåten spridning av nationella prov. Riksrevisionen konstaterar att flertalet av dessa brister har åtgärdats då myndigheten under 2018 utvecklat en i stora delar ändamålsenlig process. Sammanfattningsvis ger Riksrevisionen följande rekommendationer till myndigheterna.

Riksrevisionen ger följande rekommendationer till Skolverket:

- Säkerställ att genomförda åtgärder för att minska risk för otillåten spridning följs upp och bedöms. Åtgärder som rör skolors hantering av nationella prov bör utvärderas med skolor och Skolinspektionen.
- Klargör utifrån vilka grunder och principer som information om bristande hantering av nationella prov ska överlämnas till Skolinspektionen eller anmälas till Polismyndigheten.
- Se över vilka resultat för ersättningsprov som bör samlas in, analyseras och tillgängliggöras.

Riksrevisionen ger följande rekommendation till Skolinspektionen:

- Utred ytterligare behovet av att utöva tillsyn och kvalitetsgranskning av hanteringen och genomförandet av nationella prov i kommunal vuxenutbildning samt formerna för hur det kan göras.

Regeringen delar Riksrevisionens bedömningar av myndigheternas arbete för att förhindra otillåten spridning av nationella prov under granskningsperioden. Regeringen anför följande. Enligt vad som framgår av granskningen, och av myndigheternas yttranden över granskningsrapporten, är flertalet av de brister som konstaterats åtgärdade och vidare utredningsinsatser pågår för att ytterligare utveckla myndigheternas arbete för att förhindra och åtgärda otillåten spridning i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer. Vidare ska de nationella proven digitaliseras fr.o.m. 2022, vilket enligt regeringens bedömning kommer att minska risken för otillåten spridning. Regeringen avser därför inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av granskningen. Med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Riksrevisionens iakttagelser

Av Riksrevisionens rapport framgår att det med otillåten spridning avses att nationella prov som omfattas av sekretess har hanterats felaktigt och blivit kända i förväg. Enligt Riksrevisionens granskning har det funnits brister i Skolverkets arbete med att förebygga och hantera risker för otillåten spridning av nationella prov. Riksrevisionen konstaterar att flertalet av dessa brister har åtgärdats då myndigheten under 2018 utvecklat en i stora delar ändamålsenlig process. Riksrevisionen rekommenderar Skolverket att säkerställa att genomförda åtgärder för att minska risken för otillåten spridning följs upp och bedöms och att åtgärder som rör skolors hantering av nationella prov utvärderas med skolor och Skolinspektionen.

När det gäller Skolverkets rutiner för att minska skadan om nationella prov sprids bedömer Riksrevisionen att de i stort är effektiva, men att det saknas riktlinjer för när ärenden ska överlämnas till Skolinspektionen eller när eventuella brott ska anmälas till Polismyndigheten, vilket innebär en risk för att ärenden inte hanteras likvärdigt. Riksrevisionen rekommenderar därför Skolverket att klargöra utifrån vilka grunder och principer som information om bristande hantering av nationella prov ska överlämnas till Skolinspektionen eller anmälas till Polismyndigheten.

Riksrevisionen ser positivt på att Skolverket utvecklat s.k. ersättningsprov som ska användas om ett nationellt prov eller delprov spridits, men finner samtidigt att ersättningsproven inte ger samma möjlighet som ordinarie prov att följa upp provresultat och utvärdera i vilken mån proven stöder en likvärdig bedömning och betygsättning. Riksrevisionen rekommenderar Skolverket att se över vilka resultat för ersättningsprov som bör samlas in, analyseras och tillgängliggöras.

Enligt Riksrevisionens granskning utövar Skolinspektionen tillsyn och kvalitetsgranskning i enlighet med sitt uppdrag, men Riksrevisionen konstaterar att vuxenutbildningen inte varit föremål för granskning av provhanteringen, trots att det finns särskilda problem med spridning där. Riksrevisionen rekommenderar Skolinspektionen att ytterligare utreda behovet av att utöva tillsyn och kvalitetsgranskning av hanteringen och genomförandet av nationella prov i kommunal vuxenutbildning samt formerna för hur det kan göras. Riksrevisionen bedömer att Skolverket och Skolinspektionen under 2018 etablerat ett samarbete som bidrar till att utveckla myndigheternas åtgärder mot otillåten spridning av nationella prov. Några rekommendationer lämnas inte till regeringen.

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringens övergripande bedömning

Regeringen har med intresse tagit del av Riksrevisionens granskning av Skolverkets och Skolinspektionens arbete mot otillåten spridning av nationella prov. Dagens provsystem ställer enligt regeringen stora krav på att säkerheten

i distributionen av de nationella proven är robust i alla led. Enligt vad regeringen anger i propositionen Nationella prov – rättvisa, likvärdiga, digitala (prop. 2017/18:14, bet. 2017/18:UbU5, rskr. 2017/18:44) ska de nationella proven digitaliseras senast 2022. Skolverket har fått i uppdrag att utveckla och tillhandahålla digitaliserade nationella prov och bedömningsstöd i grundskolan och på gymnasial nivå i enlighet med vad som anges i den nämnda propositionen (U2017/03739/GV). Enligt Skolverket har digitaliseringen av nationella prov i Norge minskat förekomsten av otillåten spridning. Regeringen bedömer att digitaliseringen av de svenska nationella proven kommer att minska risken för otillåten spridning av provmaterial, då proven inte längre skickas ut till skolorna i förväg utan tillhandahålls digitalt. Eftersom det trots att åtgärder har vidtagits förekommer att nationella prov sprids i förväg är det dock enligt regeringen viktigt att de berörda myndigheterna fortsätter att utveckla rutiner och åtgärder för att säkerställa att proven inte sprids, eftersom spridning i förlängningen riskerar att bidra till att betygsättningen av elever inte sker på ett likvärdigt sätt.

Skolverkets arbete med uppföljning och utvärdering av vidtagna åtgärder utvecklas

Regeringen gör ingen annan bedömning än Riksrevisionen när det gäller att Skolverket under 2018 har utvecklat en i stora delar ändamålsenlig process för att hantera risker för otillåten spridning av nationella prov. Inte minst har utvecklingen av Skolverkets föreskrifter för hantering och genomförande av nationella prov (SKOLF 2013:19) varit viktig för att i skolorna säkerställa en säker hantering inför proven och likvärdigt förfarande vid genomförandet av de nationella proven. Skolverket beslutade i maj 2018 om ändringar i hanteringsföreskrifterna som innebär att det klart föreskrevs att prov ska förvaras på ett sådant sätt att provets innehåll inte blir känt före föreskrivens provtidpunkt. Dessa ändringar trädde i kraft den 1 januari 2019. Genom beslut den 23 januari 2019 skärptes regleringen ytterligare så att det klart framgår att prov ska förvaras inlåst och att det inte får överföras till digital provplattform eller andra digitala verktyg. Det anges även att prov ska öppnas tidigast föreskrivet provdatum, men prov får efter beslut av rektor öppnas tidigast dagen före provdatum i syfte att anpassa provet för elever med funktionsnedsättning. Vidare hänvisas till den lärarinformation som medföljer varje prov där det framgår vilka material eleverna ska ha tillgång till och vilka hjälpmedel som är tillåtna. Dessa ändringar trädde i kraft den 1 mars 2019.

Riksrevisionen rekommenderar Skolverket att säkerställa att genomförda åtgärder för att minska risken för otillåten spridning följs upp och bedöms och att åtgärder som rör skolors hantering av nationella prov utvärderas med skolor och Skolinspektionen. Skolverket anger i sitt yttrande över granskningsrapporten att verket avser att under 2019 följa upp genomförda åtgärder, bl.a. genom att följa upp hur de föreskrifter om hantering av nationella prov som beslutades i januari 2019 har tagits emot och tillämpats av rektorer och

huvudmän. Ytterligare uppföljning planeras i form av ett referensgruppsmöte med rektorer, för att bl.a. hämta in synpunkter på hanteringsföreskrifterna och om ytterligare åtgärder kan vidtas för att minska risken för otillåten spridning. Åtgärder ska också diskuteras med representanter för huvudmännen via myndighetens kommunala referensgrupp. Vidare anger Skolverket att man vid inbokade möten under våren 2019 mellan Skolverket och Skolinspektionen kommer att utvärdera vidtagna åtgärder, i syfte att undersöka hur åtgärderna stöder och underlättar Skolinspektionens tillsyn av skolors hantering av nationella prov.

Utifrån Skolverkets redovisning bedömer regeringen att Skolverket agerar i enlighet med Riksrevisionens rekommendation.

Tydligare rutiner för när Skolverket ska lämna över ärenden till Skolinspektionen eller Polismyndigheten

Riksrevisionen rekommenderar att Skolverket ska se över sina interna riktlinjer för när misstänkt spridning ska rapporteras till Skolinspektionen eller Polismyndigheten och på vilka grunder. Skolverket anger i sitt yttrande över granskningsrapporten att Skolverket nu, efter samtal med Skolinspektionen, beslutat att till Skolinspektionen lämna över information om alla de incidenter som kommer till Skolverkets kännedom där huvudmannen kan urskiljas. När det gäller samarbetet med Polismyndigheten har Skolverket utgått från att det är Polismyndighetens sak att avgöra vilken typ av brott det kan handla om och hur det ska rubriceras, och Skolverket inväntar nu Polismyndighetens bedömning. Beroende på vad Polismyndigheten kommer fram till anger Skolverket att det kan uppstå behov av att utreda förändringar i lagstiftningen och att verket kommer att återkoppla resultatet till regeringen.

Regeringen bedömer att myndigheten därmed omhändertagit Riksrevisionens rekommendation även i denna del.

Skolverket utreder vilken insamling av resultat som ska göras när ersättningsprov används

Skolverket har utvecklat ersättningsprov för vissa av de ordinarie delproven i årskurs 9 och i gymnasial utbildning som ska användas i stället för ett nationellt prov eller delprov i de fall en otillåten spridning har konstaterats. Ersättningsproven innehåller inte uppsatsdelarna i språkämnen och inte heller de muntliga delproven i engelska, matematik, svenska och svenska som andraspråk. Resultat på ersättningsprov samlas in för gymnasieskolan, men inte för övriga skolformer. Gymnasieskolorna rapporterar resultat på delprov och i enstaka fall ett samlat provbetyg för ersättningsprov. Resultatet från ersättningsprov ingår inte i den officiella statistiken som Skolverket ansvarar för. Av Riksrevisionens rapport framgår att Skolverket undersöker möjligheten att grundskolor framöver ska ange om ersättningsprov har använts eller inte i inrapporteringen av nationella provresultat. Eventuellt provbetyg eller delprovsbetyg för ersättningsprovet kommer dock inte att samlas in.

Riksrevisionen rekommenderar Skolverket att se över vilka resultat för ersättningsprov som bör samlas in, analyseras och tillgängliggöras.

Skolverket anger i sitt yttrande över rapporten att man under våren 2019 ser över möjligheter och hinder för insamling och redovisning av resultat från ersättningsprov. Skolverket bedömer dock att en utökad insamling inte harmonierar med provens renodlade syfte enligt de förordningsändringar som trädde i kraft den 29 juni 2018, där det anges att syftet med de nationella proven är att vara betygsstödjande. Skolverket anser att det därmed inte är ett uttalat syfte med de nationella proven att de ska utgöra underlag för analys.

Regeringen anser, liksom Riksrevisionen, att det är bra att Skolverket har utvecklat ersättningsprov så att lärare kan få ett gott stöd för sin kunskapsbedömning av elever även om ett prov har spridits i förtid. Eftersom de endast ska användas vid otillåten spridning och de bara har utvecklats för vissa delprov är det förstäligt att resultat inte samlats in på samma sätt som från ordinarie prov. I de fall användningen av ersättningsprov ökar kan det, enligt regeringens uppfattning, finnas skäl att överväga en utökad insamling av resultaten. En insamling möjliggör t.ex. att Skolverket kan utvärdera i vilken mån elever lyckats bättre eller sämre på ersättningsprovet i förhållande till det ordinarie provet. Det ger en indikation på hur pass jämbördiga provens svårighetsgrad är i förhållande till varandra, vilket är viktigt då provresultaten numera särskilt ska beaktas vid betygsättningen av en elev. Regeringen välkomnar därför att Skolverket samlar in resultat från ersättningsproven i gymnasieskolan och den typ av analyser som Skolverket redovisade av resultat på ersättningsprov och ordinarie prov i gymnasieskolan 2016 (U2017/02927/GV). Att provens syfte renodlats till att stödja lärares kunskapsbedömning och betygsättning hindrar enligt regeringens uppfattning inte att resultaten på proven kan användas för exempelvis analys av provens funktionalitet. Det bör samtidigt påpekas att vidtagna och planerade åtgärder för att minska risken för otillåten spridning av nationella prov innebär att behovet av att använda ersättningsprov minskar. Regeringen avser att följa Skolverkets fortsatta arbete i denna del.

Skolinspektionen kan i ökad utsträckning använda tillsyn

Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att Skolinspektionen utövar tillsyn och kvalitetsgranskar hanteringen av nationella prov i enlighet med myndighetens uppdrag. Regeringen instämmer också i bedömningen att hantering och genomförande av nationella prov är ett område som kan vara lämpligt att granska genom tillsyn.

Skolinspektionen välkomnar i sitt yttrande över rapporten de förtydliganden av Skolverkets hanteringsföreskrifter (SKOLFS 2013:19) som beslutades i januari 2019 (föreskrifter om ändring i Skolverkets föreskrifter [SKOLFS 2013:19] om hantering och genomförande av nationella prov), men anser att föreskrifterna ändå inte i tillräcklig utsträckning reglerar hur provmaterial ska hanteras – t.ex. att proven ska vara inlåsta i ett skåp och att

antalet personer som ska ha tillgång till proven ska vara begränsat – och hur proven ska genomföras, t.ex. när det gäller vilka föremål en elev inte får ha med sig vid provtillfället och var de ska placeras under provets genomförande. Skolinspektionen anser att det krävs förtydligade instruktioner i hanteringsföreskrifterna för att de ska kunna använda tillsynsverktyget i önskad omfattning. Av granskningsrapporten framgår att sådan närmare information finns i den lärarinformation som medföljer de nationella proven. Skolinspektionen bedömer dock att lärarinformationen inte har den juridiska status som krävs för att kunna ligga till grund för tillsyn. Regeringen utgår från att myndigheternas etablerade samarbete i provfrågor bidrar till att myndigheterna gemensamt kan hitta en samsyn i hur hanteringen lämpligast regleras för att ge båda myndigheterna ett gott stöd i sitt arbete.

Utredning av behovet av att granska provhanteringen i kommunal vuxenutbildning

Riksrevisionen rekommenderar Skolinspektionen att ytterligare utreda behovet av att utöva tillsyn och kvalitetsgranskning av hanteringen och genomförandet av nationella prov i den kommunala vuxenutbildning samt formerna för hur det kan göras. Av granskningsrapporten framgår att det både i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) genomförs nationella prov kontinuerligt, men inte på bestämda dagar och tidpunkter som för grund- och gymnasieskolan, vilket ökar risken för otillåten spridning. Skolverket bedriver sedan 2018 ett egeninitierat arbete med att se över provformerna i den kommunala vuxenutbildningen i samarbete med en forskare från Umeå universitet. Huvudsyftet är att hitta en modell för nationella prov som bättre passar vuxenutbildningens flexibla form och drivs med målsättningen att utgöra underlag för en skrivelse till regeringen med eventuella förslag på förändringar i det nationella provsystemet i kommunal vuxenutbildning.

I sitt yttrande med anledning av Riksrevisionens rapport anger Skolinspektionen att det är svårt att göra oanmälda granskningar i och med att proven görs på olika dagar och tider. Vidare medför de entreprenadförhållanden som finns, där kommunen är ansvarig huvudman även för den utbildning som bedrivs på entreprenad av en annan anordnare än en kommun, att granskningen blir mer övergripande på huvudmannanivå. Skolinspektionen avser dock att fortsätta utreda huruvida en granskning under 2019 kommer att avse vuxenutbildningen men bedömer att det är mest ändamålsenligt att avvakta resultatet av Skolverkets pågående arbete med att ta fram en modell för nationella prov som bättre passar vuxenutbildningens flexibla form. Först därefter kan, enligt Skolinspektionen, myndigheten utreda hur möjligheterna att utöva tillsyn och kvalitetsgranskning bättre kan tas till vara.

Regeringen bedömer, utifrån Skolinspektionens yttrande, att Skolinspektionen arbetar i linje med Riksrevisionens rekommendation.

Fungerande samverkan mellan Skolverket och Skolinspektionen

Riksrevisionen bedömer att Skolverket och Skolinspektionen under 2018 etablerat ett samarbete som bidrar till att utveckla myndigheternas åtgärder mot otillåten spridning av nationella prov och att det finns en tydlig rollfördelning mellan myndigheterna i detta arbete. Regeringen delar denna bedömning.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionen har inte lämnat några rekommendationer som riktar sig till regeringen.

Regeringen delar Riksrevisionens bedömningar av myndigheternas arbete för att förhindra otillåten spridning av nationella prov under granskningsperioden. Enligt vad som framgår av granskningen, och av myndigheternas yttranden över granskningsrapporten, är flertalet av de brister som konstaterats åtgärdade och vidare utredningsinsatser pågår för att ytterligare utveckla myndigheternas arbete för att förhindra och åtgärda otillåten spridning i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer. Vidare ska de nationella proven digitaliseras fr.o.m. 2022, vilket enligt regeringens bedömning kommer att minska risken för otillåten spridning. Regeringen avser därför inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av granskningen.

Med denna skrivelse anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen att det inte finns skäl för att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av granskningen. Utskottet föreslår därför att riksdagen lägger skrivelse 2018/19:110 till handlingarna.

Digitaliserade nationella prov

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om digitaliserade nationella prov.
Jämför reservationen (M, KD).

Motionen

I kommittémotion 2018/19:3088 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) begär motionärerna att de nationella proven snarast möjligt digitaliseras. Motionärerna anser att det är viktigt att beivra olika typer av fusk och framhåller att fusk i förlängningen påverkar de individer som väljer att inte fuska och deras möjligheter att välja utbildning. Att digitalisera de nationella proven är angeläget och borde enligt motionärerna vara en prioriterad uppgift för regeringen att få på plats.

Riksdagens tillkännagivanden

Riksdagen har tidigare gett regeringen till känna om att digitaliserade nationella prov ska införas (se bl.a. bet. 2016/17:UbU17 punkten 10, rskr. 2016/17:250). I regeringens skrivelse 2018/19:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2018 har regeringen bedömt att punkten inte är slutbehandlad.

Regeringsuppdrag till Skolverket

Regeringen gav den 21 september 2017 Skolverket i uppdrag att utveckla och tillhandahålla digitaliserade nationella prov och bedömningsstöd i grundskolan och på gymnasial nivå (U2017/03739/GV). Regeringen anger i uppdraget att alla prov, i den utsträckning det digitaliserade formatet är möjligt sett till kursplanernas innehåll, ska vara digitaliserade 2022.

I uppdraget framhöll regeringen att det är en omfattande och komplex uppgift att digitalisera det nationella provsystemet och inte helt klarlagt vilka vägval som kommer att behöva göras och vilka lösningar som ska väljas. Enligt regeringen är en central uppgift att säkerställa att systemet fungerar så att proven kan genomföras vid avsedd tidpunkt, samtidigt som hänsyn måste tas till att skolhuvudmännen använder olika system och plattformar och har kommit olika långt när det gäller investeringar i it. I uppdraget upplyste regeringen om att det finns internationella exempel där snabba införanden av digitaliserade provsystem har stött på hinder. Enligt regeringen skulle ett genomförande därför inledas med en försöksverksamhet för att säkerställa funktionalitet och användarvänlighet. Av uppdraget framgår också att Skolverket i sitt arbete ska säkerställa den tekniska och vetenskapliga kompetens som uppdraget kräver, och i övrigt vidta de åtgärder som krävs för ett gott resultat med beaktande av de möjligheter till effektivisering som

digitalisering av proven ger enligt vad som anges i betänkandet SOU 2016:25. Försöksverksamheten ska utvärderas och Skolverket ska se till att utformningen av försöksverksamheten möjliggör detta.

Skolverket framförde den 6 februari 2019 följande i en delredovisning av regeringsuppdraget (U2017/03739/GV, Skolverkets dnr 2019:96).

Skolverket har meddelat Utbildningsdepartementet att en första leverans kan ske 2022 i samband med att prov i samhällsorienterande och naturorienterande ämnen i årskurs 9 samt engelska i kurs 5 och 6 på gymnasial nivå kan införas. Provet i ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik genomförs digitalt läsåret 2022/2023 och påföljande läsår.

Under 2018 har Skolverket kravställt och upphandlat en provplattform för att konstruera, genomföra, bedöma och sammanställa resultat för digitala prov och bedömningsstöd. Tjänsten kommer att utvecklas och anpassas till Skolverkets behov under en tvåårsperiod. En sådan anpassning omfattar till exempel tillgänglighet och gränssnitt.

För att prova och utveckla tjänstens bidrag till likvärdighet och effektivitet har Skolverket inlett arbetet med 100 försöksskolor från och med hösten 2018, och detta arbete kommer att pågå till och med 2021. Skolverket har arrangerat ett informationsmöte för rektorerna på skolorna i försöksverksamheten. Med försöksskolornas hjälp utvecklar Skolverket ett självskattningsverktyg för skolans digitala beredskap, som kallas LIKA-verktyget och utvecklas och tillhandahålls av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Skolverket har under året på olika sätt kommunicerat om arbetet att fram till 2022 digitalisera de nationella proven. Ett nätverk med skolledare har etablerats i syfte att bidra till att säkerställa ett bra underlag för att skapa likvärdiga, effektiva och rättssäkra digitala nationella prov, i enlighet med regeringsuppdraget.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att de nationella proven ska digitaliseras fr.o.m. 2022. Utskottet gör i likhet med regeringen bedömningen att detta kommer att kunna minska risken för otillåten spridning av nationella prov. Utskottet anser att det är viktigt att digitaliseringen genomförs utifrån rådande förutsättningar. Skolverkets redovisning av processen och tillvägagångssättet för digitaliseringen av de nationella proven är enligt utskottets mening rimlig. Utskottet avstyrker med det anförda motion 2018/19:3088 (M).

Möjligheter att kombinera gymnasieutbildning med elitsatsning i idrott

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör utreda möjligheterna att införa särskilda regleringar för idrottsgymnasier som möter olika idrotters behov och förutsättningar och som möjliggör kombinationen elitidrott och gymnasiestudier och tillkännager detta för regeringen.

Gällande rätt

Av 15 kap. 7 § skollagen (2010:800) framgår att utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program som är yrkesprogram eller högskoleförberedande program.

I 5 kap. gymnasieförordningen (2010:2039) finns det bestämmelser om avvikelser inom de nationella programmen. Enligt 5 kap. 27 § gymnasieförordningen får en utbildning där ämnet specialidrott ingår godkännas som en nationell idrottsutbildning om den har en tydlig elitidrottskaraktär och ett etablerat samarbete med ett specialidrottsförbund som är relevant för utbildningen. Utbildningen ska tillstyrkas av specialidrottsförbundet.

Enligt 1 kap. 8 § skollagen ska alla, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.

Av 15 kap. 17 § skollagen framgår att utbildningen i gymnasieskolan ska vara avgiftsfri. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärvverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning. Huvudmannen får dock besluta att eleverna ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Av förarbetena till skollagen framgår att rätten till en likvärdig utbildning av hög kvalitet aldrig får vara beroende av en enskild persons ekonomiska förutsättningar. Utgångspunkten i skollagen är därför att utbildningen ska vara avgiftsfri. Eleverna kan dock få stå för enstaka egna hjälpmedel, om huvudmannen så beslutar (prop. 2009/10:165 s. 415).

Enligt 15 kap. 18 § skollagen får det trots 17 § förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna. Vidare sägs i bestämmelsen att det i samband med skolresor och liknande aktiviteter, trots övriga bestämmelser i skollagen, i enstaka fall under ett läsår får förekomma kostnader som ersätts av eleven eller dennes vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever. Ersättningen får inte överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Bakgrund och pågående arbete

Skolverket

Skolverket föreslår i en hemställan till regeringen (Utbildningsdepartementet) den 13 mars 2018 (dnr 2017:99) att en utredning ska tillsättas angående en avgiftsfri utbildning. Skolverket framhåller att möjligheten att kombinera en idrottsutbildning på elitnivå med utbildning på gymnasial nivå är central och strategiskt viktig för idrottsrörelsen. Skolverket uppmärksammar att elitidrott i vissa fall är förenad med betydande kostnader för utrustning, t.ex. egen häst eller träningsläger förlagda på platser med bättre förutsättningar. Enligt Skolverket ska elitidrottaren inte tvingas välja mellan utbildning och elitidrottsutbildning. Av hemställan framgår att Skolverket genom kontakt med skolhuvudmän har uppmärksammat att de gymnasiala idrottsutbildningarna inte alltid uppfyller dessa krav. Skolverket bedömer att flera av de gymnasiala idrottsutbildningarna i praktiken inte är att betrakta som avgiftsfria. Skolverket anser därför att frågan om avgiftsfri utbildning på de gymnasiala idrottsutbildningarna behöver utredas. I en sådan utredning behöver det enligt Skolverket ses över om det finns skäl för en särskild reglering för idrotts- gymnasier för att möta olika idrotters behov och förutsättningar och för att möjliggöra kombinationen elitidrott och studier. Dessutom behöver effekterna och konsekvenserna av en sådan eventuell förändring särskilt utredas.

Skolinspektionen

Skolinspektionen har i tidigare beslut bedömt att kravet på egen häst för att kunna delta i utbildning som skolor erbjuder inte är förenligt med gällande föreskrifter (se t.ex. Skolinspektionens beslut i ärendena dnr 36-2014:6558 och dnr 43-2015:4856). I bl.a. Skolinspektionens beslut den 24 oktober 2018 (dnr 430-2018:7782) om riktad tillsyn av Berga Naturbruksgymnasium i Haninge kommun bedömer Skolinspektionen att det finns brister i utbildningen. Tillsynen visar enligt Skolinspektionen att skolan erbjuder en utbildning som inte är förenlig med kravet på att utbildningen i gymnasieskolan ska vara avgiftsfri eftersom elever som läser nationella idrottsutbildningen ridsport måste ha med egen häst till skolan. Enligt Skolinspektionen är kravet på en egen häst att bedöma som ett enstaka hjälpmedel. I beslutet anser Skolinspektionen trots detta att kravet från skolans sida inte är i överensstämmelse med lagstiftningen. Bestämmelserna om att huvudmännen ska bära kostnadsansvaret för utbildningen i gymnasieskolan ska enligt Skolinspektionen tolkas i ljuset av principen om att alla elever ska ha lika tillgång till utbildning. Kostnaden får enligt Skolinspektionen aldrig vara så hög att den kan riskera en enskild elevs möjlighet att gå en viss utbildning. Skolinspektionen anser vidare att principen om lika tillgång till utbildning, liksom bestämmelserna om avgiftsfrihet, inte bara innebär att alla elever, oavsett sina ekonomiska förhållanden, ska ha möjlighet att gå en viss utbildning utan även innebär att alla elever oavsett sina ekonomiska förhållanden ska ha möjlighet att gå samtliga inriktningar, kurser och delar av

kurser inom ramen för en utbildning. I detta fall kan kravet på att ha med en egen häst för att läsa nationella idrottsutbildningen ridsport antas medföra att vissa ungdomar som vill läsa den utbildningen och har förutsättningar för detta inte gör det för att de saknar de ekonomiska möjligheter som krävs.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det ska finnas goda möjligheter att kombinera en gymnasieutbildning med elitsatsning i idrott. Detta är viktigt både för att främja framväxten av nya idrottstalanger och för att de samtidigt ska kunna få en gymnasieutbildning som de kan bygga vidare på senare i livet när elitkarriären tagit slut. Mot bakgrund av detta anser utskottet att regeringen ska ges till känna att den bör utreda möjligheterna att införa särskilda regleringar för idrottsgymnasier som möter olika idrotters behov och förutsättningar och som möjliggör kombinationen elitidrott och gymnasiestudier. Såväl effekter som konsekvenser av en sådan förändring bör också utredas.

Reservation

Digitaliserade nationella prov, punkt 2 (M, KD)

av Kristina Axén Olin (M), Maria Stockhaus (M), Marie-Louise Hänel Sandström (M) och Gudrun Brunegård (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:3088 av Kristina Axén Olin m.fl. (M).

Ställningstagande

Att beivra olika typer av fusk är viktigt. Fusk bidrar till att en enskild eller fler individer får högre betyg än de ska ha. I förlängningen påverkar det individer som väljer att inte fuska och deras möjligheter att välja utbildning.

De nationella proven har de senaste åren kantats av återkommande fusk och att prov har läckt ut. Proven har bl.a. spridits i sociala medier. Legitimiteten för de nationella proven har genom detta ifrågasatts.

Digitaliseringen av de nationella proven går alldeles för långsamt. Enligt regeringens plan ska de vara införda 2022. Det är för sent. Att digitalisera de nationella proven är angeläget och borde vara en prioriterad uppgift för regeringen att få på plats.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2018/19:110 Riksrevisionens rapport om Skolverkets och Skolinspektionens arbete mot otillåten spridning av nationella prov.

Följdmotionen

2018/19:3088 av Kristina Axén Olin m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att digitalisera de nationella proven och tillkännager detta för regeringen.